

Nr 256.

Av herr **Wistrand m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m.*

Kungl. Maj:t har i proposition nr 339 framlagt förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m.

I tredje avdelningen av förslaget till tjänstepensionsreglemente har, i förhållande till nu gällande regler, skett en viss uppmjukning av bestämmelserna om tjänstemans skyldighet att avgå. Den nu gällande tiden för anstånd med avgång från tjänst höjes totalt från två till tre år, men på samma gång förlägges avgörandet, om vederbörande skall få kvarstå de två sista åren, från myndigheten till Kungl. Maj:t.

Anståndsreglerna delvis ineffektiva.

Vad beträffar de i propositionen föreslagna möjligheterna att bevilja anstånd med avsked, äro de delvis ineffektiva.

Av remissyttrandena framgår, att ett flertal myndigheter motsätta sig tanken att ha de äldre tjänstemännen anställda utöver den nuvarande pensionsåldern.

Hänvisningar ha därvid gjorts såväl till effektivitetssynpunkten som önskvärdheten att föryngra personalen och nå en lämplig avvägning mellan åldersgrupperna. För den händelse en myndighet vägrar att bevilja anstånd med avskedande det första året, har Kungl. Maj:t emellertid ej någon möjlighet att rätta till detta. Endast om myndigheten själv söker att bibehålla de äldre i tjänst under ett år har Kungl. Maj:t möjlighet att skapa en praxis som tar hänsyn till den samhälleliga nödvändigheten att använda arbetsdugliga så länge som möjligt.

På grund av den låga pensionsåldern kunna myndigheterna ej heller taga i anspråk en fullt arbetsför tjänsteman, om denne vid pensionsålderns inträde önskar lämna sin anställning.

Frågan om pensionsåldrarnas höjande.

Uti denna proposition har däremot den mycket viktiga frågan om en generell höjning av pensionsåldern ej blivit berörd. Som bekant beslutade 1934 års riksdag en sänkning av pensionsåldrarna med huvudsakligen 2—3 år. Detta beslut fattades under intrycket av tillfälligt rådande förhållanden med en utbredd ungdomsarbetslöshet.

Då dessa förhållanden endast blevo kortvariga, kunna dessa skäl ej längre åberopas för att bibehålla sänkningen av pensionsåldrarna under en tid, då det snarast råder brist på arbetskraft. Ej heller har något stöd framkommit för den uppfattningen, att 1934 års beslut skulle ha fattats på grund av ett dessförinnan länge känt behov inom statsförvaltningen att avskilja de högsta åldersgrupperna från tjänsteutövning för att nå större effektivitet i arbetet.

Frågan om höjning av pensionsåldrarna förelades riksdagen genom motion nr 113 i första kammaren till 1940 års lagtima riksdag, vilken dock ej för-
anledde åsyftat resultat. Då nu ett nytt förslag till pensionsreglemente fram-
lagts, aktualiseras emellertid detta spörsmål ånyo.

Flera skäl, som på längre sikt äro av utomordentligt stor betydelse, kunna åberopas för förnyad omprövning av riksdagens tidigare inställning i denna fråga.

Befolkningsutvecklingen tvingar till större arbetsinsats.

Vår befolkning kommer att förändras under de närmaste årtiondena, så att bördorna för underhåll av åldringar bli allt större. Utgifterna komma därför att drabba de under samma period sjunkande produktiva åldersgrup-
perna och belasta dem synnerligen hårt.

Under sådana förhållanden måste det vara angeläget att så många arbets-
dugliga personer som möjligt utföra nyttigt arbete. Bibehållandet av sådana
pensionsåldrar, att arbetsföra förhindras att arbeta och bidra till sin egen
försörjning, måste därför anses oriktigt.

Med hänsyn till dessa framtidsperspektiv måste det anses vara en sam-
hällsangelägenhet av första ordningen att söka bibehålla alla arbetsföra i
statstjänst på poster, där de kunna göra en insats.

Höjd pensionsålder medför besparingar på minst 10 miljoner kronor.

Utom dessa överväganden kunna emellertid även tungt vägande stats-
finansiella skäl åberopas för en sådan åtgärd. Någon utredning om de be-
sparingar statsverket skulle göra därigenom har ej gjorts förrän innevarande
år genom besparingsberedningens försorg. Dessa utredningar ha byggt på
samma förutsättningar som tillämpats i 1938 års pensionssakkunnigas be-
tänkande (Statens offentliga utredningar 1941:10 sid. 425—429). Bland
dessa förutsättningar ingår, att anstånd med avskedande saknar praktisk
betydelse för pensionsutgifternas storlek, enär det tillämpats endast i undan-
tagsfall. För den händelse praxis skulle ändras i detta hänseende, komma
givetvis besparingarna på pensionsutgifterna att minskas i samma mån som
de överåriga tjänstemännen tillåtas kvarstanna i tjänst.

Ur besparingsberedningens P. M. referera vi följande utdrag och beräkningar:

Det av 1930 års pensionsakkunniga framlagda förslaget innebar i huvudsak, att pensionsåldrarna normalt skulle vara

63 år för lönegraderna	1—12
65 » » »	13—20
67 » » »	21 och därutöver.

Genomfördes dessa pensionsåldrar inom civilförvaltningen i stället för de nuvarande, skulle besparingarna för statsverket bli följande:

1942.....	190 000	kronor
1943.....	1 860 000	»
1944.....	3 920 000	»
1945.....	5 380 000	»
1950.....	5 500 000	»

»Minskningen av pensionskostnaderna för folk- och småskollärarkåren vid höjning av pensionsåldrarna till 65 resp. 63 år för dem som uppnå pensionsåldern efter utgången av juni månad 1942 beräknas till följande belopp:

Å r	Kostnadsminskning
1942	0
1943	1 280 000 kr.
1944	2 280 000 »
1945	3 920 000 »
1946	5 440 000 »
1947	5 920 000 »
1948	6 210 000 »
1949	5 510 000 »
1950	5 330 000 »
Budgetåret 1942/43.....	400 000 » »

»Det är möjligt att besparingen vid höjning av pensionsåldrarna för folk- och småskollärarkåren kan bli betydligt mindre än beräkningarna ge vid handen. Åtminstone tidigare ha folkskollärarna — till skillnad från befattningshavarna inom den statliga civilförvaltningen — i stor utsträckning kvarstått i tjänst ett år efter uppnådd pensionsålder och en viss förhöjning av pensionsåldrarna skulle alltså i verkligheten redan nu förekomma.»

Skulle å andra sidan en differentierad höjning av pensionsåldrarna vidtagas, vore ytterligare besparingar möjliga inom *civilförvaltningen*. De tjänstemän, för vilka enligt nuvarande bestämmelser gäller en normal pensionsålder mellan 60 och 65 år, kallas grupp A. Samtliga övriga tjänstemän med lägst pensionsåldern 60 år kallas grupp B. Den återstående gruppen, som har 55 års pensionsålder, kallas grupp C.

Vi referera åter från besparingsberedningens P. M.:

»I de olika alternativen ha förhöjningarna kombinerats på följande sätt:

	Förhöjning av pensionsåldern enligt alternativ				
	a	b	c	d	e
	år	år	år	år	år
Grupp A	1	2	3	4	5
» B	1	2	2	3	3
» C	0	1	1	2	2

Här nedan anges den beräknade totala besparing, som skulle uppstå åren 1942—1950 vid höjning av pensionsåldrarna enligt de ovan anförda alternativen a—e. Beräkningarna äro utförda under samma antaganden som kalkylerna angående besparingen vid tillämpande av i huvudsak 1930 års pensionskommitténs förslag. Alltså har räknats med nu gällande pensionsunderlag och högsta dyrtidstillägg, och vidare har förutsatts, att pensionsåldrarna höjas för dem som uppnå pensionsåldern *efter utgången av juni månad 1942*.

Å r	Beräknad kostnadsbesparing enligt alternativ				
	a	b	c	d	e
	Tusental kronor				
1942	340	370	370	370	370
1943	3 070	3 610	3 610	3 640	3 640
1944	3 970	7 270	7 470	7 800	7 800
1945	4 020	8 230	9 900	11 670	11 670
1946	4 080	8 340	10 470	14 100	14 290
1947	4 120	8 430	10 590	14 690	16 290
1948	4 110	8 460	10 640	14 800	16 840
1949	4 170	8 530	10 670	14 910	16 980
1950	4 310	8 750	10 900	15 110	17 180»

»För folk- och småskollärarkåren har kostnadsbesparingen vid en motsvarande höjning av pensionsåldrarna med 1, 2 eller 3 år beräknats till nedan angivna belopp. Härvid har vederbörlig hänsyn tagits till gällande övergångsbestämmelser. De nya pensionsåldrarna för folkskollärare ha sålunda beräknats bli 1, 2 eller 3 år högre än de i övergångsbestämmelserna angivna åldrarna.

Å r	Beräknad kostnadsbesparing vid höjning av pensions- åldrarna med		
	1 år	2 år	3 år
	Tusental kronor		
1942	—	—	—
1943	1 280	1 280	1 280
1944	1 010	2 280	2 280
1945	1 680	2 680	3 920
1946	2 060	3 710	4 690
1947	1 270	3 290	4 920
1948	1 910	3 160	5 150
1949	1 280	3 160	4 390
1950	1 920	3 180	5 020»

Eftersom det finnes få områden inom statens verksamhet, där besparingar av denna storleksordning utan större svårigheter kunna göras, måste redan detta, även med bortseende från de djupare liggande fördelarna, anses vara av sådan betydelse i nuvarande statsfinansiella läge, att frågan borde tagas under omprövning.

Så många omständigheter spela emellertid in i dessa frågor, att det ej är möjligt att här ingå på en precisering av de pensionsåldrar som borde kunna

ifrågakomma för olika kategorier av statstjänstemän, och ha vi därför ej ansett oss kunna taga omedelbar ställning härtill.

Genomförandet av en höjd pensionsålder försvårar visserligen under själva övergångstiden anställnings- och befordringsmöjligheterna för de yngre. Då emellertid en höjning av pensionsåldern är ägnad ej att försvåra utan i stället lätta den försörjningsbörda gentemot den äldre generationen, som eljest hotar att bli de arbetsföra åldrarna övermäktig, tjänar en sådan åtgärd i det långa loppet även ungdomens egna intressen. Ytterligare måste man erinra sig, att den föreslagna, mycket avsevärda ökningen av värnplikstiden medför, att tillgången på yngre arbetskraft avsevärt minskar för kanske ett helt år, varför de tillfälliga verkningarna av en höjning i praktiken ej komma att drabba ungdomen så hårt som eljest.

Med anledning av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen, med beaktande av ej endast den befolkningsutveckling som med växande tyngd kräver ökade arbetsinsatser utan även det rådande statsfinansiella läget, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående en höjning av nuvarande pensionsåldrar för statstjänstemän.

Stockholm den 3 december 1941.

Karl Wistrand.

Th. Wennqvist.

Emil Andersson
i Jäger.

Carl Beck-Friis.

Ivar Ekströmer.

William Nisser.

William Linder.

Carl Bengtsson.

K. W. Bodin.

C. Fr. Carlström.

Georg Andrén.

Gust. Björkman.

J. Bergman.